

Зоран Крстић*

Универзитет у Београду, Православни богословски факултет, Београд

Црква и европске интеграције

Abstract: Од демократских промена у Србији 2000. године евроинтеграције су најважнија и најосетљивија политичка тема. Заговорници упрошћују тему до баналности, ставом да ће од момента уласка Србије у Европску унију, она преузети бригу о нашем издржавању, а противници никада до краја јасно дефинисаним аргументима о губљењу националног идентитета. Оваква ситуација великих различитости у разумевању наше теме оправдава став да се ради о вишеслојној проблематици, па јој тако треба и приступити.

Key words: Црква, европске интеграције, политичка теологија, Црква и свет, хришћанска социологија.

Од демократских промена у Србији 2000. године, евроинтеграције су најважнија и најосетљивија политичка тема. О њој смо у протеклој деценији чули најразличитије ставове — од безрезервног прихватања до апсолутног одбијања, а све најчешће пропраћено и код једних и код других, вишком емоција, а често, како ми се чини, оскудношћу аргумената. Заговорници упрошћују тему до баналности, ставом да ће од момента уласка Србије у Европску унију, она преузети бригу о нашем издржавању, а противници никада до краја јасно дефинисаним аргументима о губљењу националног идентитета.

Оваква ситуација великих различитости у разумевању наше теме оправдава став да се ради о вишеслојној проблематици, па јој тако треба и приступити.

Први слој је несумњиво политички и он се у протеклом периоду највише мењао. Ове 2013. године и вероватно у скорој будућности, чини се, да су главни политички актери постигли јасан и чврст консензус да је придружење Србије Европској унији основни политички циљ српског друштва. Тиме је дугогодишњи политички проблем разрешен и стављен *ad acta*. У овом моменту су минорне политичке партије, покрети и одређене парацрквене организације које се противе евроинтеграцијама али са, ипак,

* zorank62@gmail.com

нејасном проценом колику штету оне могу да направе у одређеном тренутку, као што смо имали прилику да видимо током избора на Косову.

Важно питање које се овде може поставити је да ли верујући људи чине већину овог, како тренутно изгледа, мањинског дела нашег друштва који се противи евроинтеграцијама? Позитиван или негативан одговор на ово питање може умногоме да одреди будуће место и улогу Цркве у нашем друштву, да је задржи у главном току друштвених догађања или да је одбаци на друштвене маргине и знатно сузи простор Њеног деловања и ауторитета.

Позитиван одговор на горе постављено питање представљао би стереотип у разумевању наше теме који није редак у јавности. У том клишеу Црква је конзервативна национална институција која се по правилу противи евроинтеграцијама било да то у датом моменту експлицитно исказује или не. Сходно томе и верујући људи су, најблаже речено, евроскептици. Вођени таквом логиком, кад она преовлада, политичке партије покушавају или да придобију институционалну Цркву за своје циљеве или да у медијима уруше ауторитет, пре свега, клира.

Сматрам да је ово стереотип који безусловно треба превазићи. Кроз целу досадашњу историју Црква никада није била, нити је имала тенденцију ка монолитности, а поготову не у политичким ставовима. Она се и данас, сем ретких изузетака, опрезно изражава у политичким стварима препуштајући ту одлуку савести грађана, било верујућих било неверујућих.

Исти такав стереотип је и став да су верујући људи евроскептици, ако не и огорчени противници евроинтеграција. Међутим, многа новија истраживања показују да више не постоји тако јасна и одређена веза између испитаника који се изјашњавају као верујући и политичких идеја и партија које подржавају. Поткрепићу ову тврдњу резултатима пројекта „Истраживање религиозности грађана Србије и њиховог става према процесу европских евроинтеграција“, који су реализовали Центар за европске студије из Брисела, Фондација Конрад Аденауер и Хришћански културни центар 2010. године (Младеновић, 2010). Ограничићу се на два постављена питања и то:

1. На питање да ли испитаник жели да се Србија прикључи Европској унији репрезентативни узорак од 1504 испитаника, од којих је 1493 одговорило на питање, њих 57,7% се изјаснило позитивно, а 24,5% негативно. Од тога су се православни позитивно изјаснили у 49,9%, а негативно 31,6% (Младеновић, 2010, стр. 250).

2. На питање да ли испитаник сматра да прихвата модерне секуларне вредности (демократију, либерализам, капитализам, равноправност полова, поштовање људских права, грађанско друштво) репрезентативни узорак од 1219 испитаника од којих је 1213 одговорило на питање, 52,6%

је одговорило позитивно, 9,2% негативно, а са „нисам размишљао о томе“ 34,4% (Младеновић, 2010, стр. 251). У одговору на ово питање немамо диференцирање према религији и конфесији.

Не може се, дакле, стереотипно и механички повезивати практиковање вере и подржавање претежно националистичких или десничарских политичких опција. Реалност је другачија и то из још једног важног разлога кога су сведоци сви они укључени у пастирски или у катихетски рад Цркве. Од пада комунизма почиње да се мења структура верујућих људи. Вера све више постаје градски феномен, а не рурални, па се тако мења и структура верујућих, ниво образованости, просечне године старости итд. Ми данас, у једном солидном проценту, можемо да говоримо о новој, урбаној, млађој, образованијој, па и европски оријентисаној популацији верујућих која се не уклапа у већ поменути стереотипе.

Размотримо сада каква је ситуација са дубљим слојевима ове теме или другим речима, да оставимо политичарима да говоре о прагматичним стварима, а да се ми позабавимо њеном теолошком димензијом. Под теолошком овде подразумевам друштвену и европску реалност сагледану Божјим очима и протумачену у односу на Бога. То би, даље, значило да постоје људи који не жели да буду само „потрошачи који хоће да живе у релативном благостању и (да живе) не само као грађани који теже да што слободније обликују свој живот — него као хришћани“ (Коцијанчич, 2003, стр. 71) са визијом преображене Европе и у потрази за њеном душом.

Реалност европских друштава па и нашег, посматрана очима хришћанства и теологије, не изгледа сјајно. Често се у литератури време и друштво у коме живимо означавају терминима постхришћанско, посттеолошко (уп. Биговић, 2013). Са друге пак, стране социолози религије говоре о повратку светог, о повратку религије у сферу јавног. За ту религију је, међутим, теологија мртва (уп. Мидич, 2013). Парадоксално, студије религиологије цветају док је истовремено теолошки напор постао излишан, а теолошко мишљење небитно. „Zapravo teologija se doživljava kao nešto što 'prlja' izvornost i nevinost religijskog i religioznog“ (Танјић, 2009, стр. 9). Највише достигнуће те религиозности Новог доба је да покаже „колико је то добро за мене“, „колико ми се свиђа“ и сл. У једном таквом специфично евро-америчком контексту хришћанство може да личи на албатроса из истоимене познате Бодлерове песме која се завршава стиховима: *дивовска му крила не дају да крочи*.

Међутим, није само хришћанство жртва духа крајњег индивидуализма постмодерности (Крстић, 2014) који га разводњује и чини произвољним, по избору, већ су то и неке од основних вредности европских друштава, пре свега демократија. Демократија подразумева самосвесног и зрелог грађанина заинтересованог за опште добро „полиса“ јер он у животу заједнице види и истинитост сопственог начина постојања. Те су две

неодвојиве реалности и основа како хришћанства тако и демократије. Самодовољна индивидуа, затворена у себе и своје мало окружење, урушава и хришћанство које то карактерише као стање греха али и европске друштвене тековине, попут демократије. Желим да покажем, на датом примеру, да проблеми хришћанства и европских цркава нису одвојени нити независни од друштвених проблема. Решења су, такође, могућа ангажовањем свих, а не искључењем било које друштвене групе као небитне, при чему мислим на хришћане и на наш теолошки начин виђења реалности.

Европска друштва данас имају озбиљне проблеме и они нису само финансијски већ би се пре могло рећи да је финансијска криза знак дубље, културолошке или можда, још дубље кризе епохе (Krstić, 2012). У таквој ситуацији би неко могао да помисли да је куцнуо час да се Црква или цркве освете за све ударце које су претрпеле од епохе Модерности — од ренесансе, просветитељства, модерне науке па све до комунизма. Питање је, другим речима, да ли се ови садашњи проблеми могу искористити у мисионарске сврхе. Одговор је, по мом мишљењу, категорично одречан јер би то значило помањкање љубави према конкретним људима који пате. То је крајње наивна представа коју понекад чујемо од верујућих људи да се сложени проблеми у сложеном савременом друштву могу једноставно решити позивом на веру. Нити постоје мађионичари, нити могу да постоје магијски начини решавања проблема. Вера може и треба да буде контекст у коме ћемо покушати великим напором свих да превазиђемо тренутне друштвене проблеме.

Најзад, покушаћу да одговорим на питање да ли ће Православна црква и њени чланови нешто добити или изгубити уласком наше земље у тај велики свет који нас истовремено и привлачи и плаши?

Одговор на ово питање је само савремени модалитет у историји трајног односа Цркве и света. Полазна тачка је недопустивост „манихејског гнушања над животом света који нас окружује“ (Основи социјалне концепције..., 2007, 19), јер је он, чак и такав какав јесте, предмет љубави Божје. Ово је врло важан, суштински хришћански став о исказивању љубави према свим друштвима и нивоима на којима остварујемо сопствену егзистенцију — према породичном, црквеном, српском, европском и глобалном нивоу.

Други елемент који желим да истакнем у одговору на постављено питање је да је епоха Модерности акцентовала и реализовала чињеницу друштвене промене утемељене у људској активности. Промена је елемент који се налази у срцу Модерности и који сви ми из личног животног искуства добро познајемо. То значи да се друштво удруженом активношћу грађана може мењати — на горе али и на боље. У том смислу су и евроинтеграције прилика, историјска прилика, да верујући људи у сарадњи мењају европско друштво на боље пре свега актуализацијом друштвених вредности

које су у основи хришћанске али могу бити и општељудске, попут друштвене солидарности (уп. Крстић, 2011) која прети да буде нарушена новим глобализацијским токовима. Тако би и одговор на постављено питање био да су евроинтеграције изазов и прилика за хришћане.

Закључујући, желим да подсетим на први корак у проналажењу душе Европе, како се давно изразио Жак Делор па затим и Романо Проди, али не старе, већ једне нове, преображене, солидарне Европе.

У Делима апостолским наилазимо на познату визију апостола Павла после које он доноси и преноси Јеванђеље у Европу:

И Павлу се показа виђење ноћу: беше неки човек Македонац, који стајаше и мољаше га говорећи: Пређи у Македонију и помози нам (16, 9).

Ово би требало да буде вапај те нове Европе — помози нам¹. Да њен секуларизовани део схвати да је сувише времена провео сам ослањајући се искључиво на себе и свој разум, а хришћански да престане да гледа у прошлост и прижељкује политичку моћ. То је помоћ коју очекујемо од Бога.

¹ За више види Скутерис, 2003, стр. 351–361.

Литература

- Биговић, Р. (2013). Православна теологија у посттеолошкој епохи. *Саборносћ*, 7, 19–29.
- Коцијанчич, Г. (2003). Интеграција: пут у тријумф или у кенозу?. У Биговић, Р. (ур.), *Хришћанство и европске интеграције* (стр. 69–79). Београд: ХКЦ, КАС.
- Крстић, З. (2011). Могућности теолошке употребе појма солидарност. *Саборносћ*, 5, 131–134.
- Krstić, Z. (2012). Impact of the Economical Crisis on the Social Structure of the European Society. *Саборносћ*, 6, 137–141.
- Крстић, З. (2014). Могућности хришћанског теолошког мишљења у постмодерности. *Саборносћ*, 8, 17–26.
- Мидич, И. (2013). Православное богословие сегодня — Проблемы и перспективы. *Саборносћ*, 7, 7–17.
- Младеновић, А. (2011). *Религиозносћ у Србији 2010*. Београд: СЕС, ХКЦ, КАС.
- Основи социјалне концепције Руске православне цркве*. (2007). Нови Сад: Беседа.
- Скутерис, К. (2003). Хришћанска Европа: православна перспектива. У *Хришћанство и европске интеграције* (стр. 351–361). Београд: ХКЦ, КАС.
- Танјић, Ж. (2009). *Теологија пред изазовима садашњег тренутка*. Загреб: КС.

Zoran Krstić

University of Belgrade, Faculty of Orthodox Theology, Belgrade

Church and European Integrations

The author examines the general mood of the Serbian nation and specifically the Orthodox Christians towards the European integration process. By recalling and analyzing the results of the “Survey on religiosity of Serbian citizens and their attitude towards the process of European integration”, the author defies the stereotype that the Orthodox Christians are conservative and a priori against the European integration process. The central part of the paper provides analysis of the theological dimension of the European integration through exploring the place and role of Christianity in European countries with a vision of a new, transformed and solidarity-based European society.

Key words: Church, European integration, political theology, Church and world, Christian sociology.

Датум пријема чланка: 10. 8. 2015.

Датум прихватања чланка за објављивање: 17. 12. 2015.